

Muikku-Werner, P. & H. Stotesbury (toim.) 2004. Minä ja kielitiede – soveltajan arki. AFinLAN vuosikirja 2004. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 62. Jyväskylä. s. 227–240.

VENÄJÄÄ VERKOSSA VUODESTA 1998: ONGELMIA JA RATKAISUJA

Kirsti Era

Joensuun yliopisto

In this article, the author discusses the development of computer-assisted language teaching at the Russian Department of the University of Joensuu. In particular this study focuses on the problems and solutions which are connected with the use of Cyrillic encoding. Because Russian textbooks lost their validity in 1992 as a result of the political situation in the country, the Department decided to create several new electronic materials: the CD-ROM *Russkij klub*, on-line courses, and web-based courses. In 2001, a special web portal, Kirilka, with grammatical and lexical web-based exercises was created for students of the Russian language. In addition, tests for second-language students and native Russian speakers were introduced. In the future, the portal will also be used for remedial on-line Russian courses.

Keywords: computer-assisted language learning (CALL), digital learning materials in Russian, e-learning

1 TAUSTAA

Kun Neuvostoliitto hajosi ja Venäjän yhteiskuntajärjestelmä muuttui v. 1992, useimmat venäjän oppikirjat vanhenivat “yhdessä yössä”. Samaan aikaan kielen suosio oppilaitoksissa oli alhainen, joten Suomessa oppimateriaalin tuottaminen ei ollut kannattavaa. Venäjällä oppikirjankustannus romahti useiksi vuosiksi.

Erääksi ratkaisuksi syntyneeseen materiaalipulaan nähtiin elektroniset oppimateriaalit. Niiden etu verrattuna pitkän tuotantoprosessin vaativiin pysyviin oppikirjoihin olisi muunneltavuus. Opiskelijoiden totuttamista elektronisen aineiston käyttöön puolsi myös se, että 1990-luvulla Suomeen muutti runsaasti syntyperäisiä venäjänpuhujia, jotka muodostavat työmarkkinoilla vakavan kilpailijan suomalaisille venäjänmaistereille. Nämä tarvitsevat kilpailusta selvitäkseen mm. hyviä ATK-taitoja, jotka koulutuksen tulee heille taata.

Tietokoneavusteisen opetuksen kehittämistä edellytti myös 1990-luvulla omaksuttu suuntaus "tietoyhteiskuntaan", joka ymmärretään usein lähinnä yleiseksi tietokoneitten käyttötaidoksi. Oli nähtävissä, että julkinen rahoitus opetukseen ja kirjallisuuden ja lehtien hankintaan pikemminkin alenee kuin kasvaa, kun taas valtion ja yliopiston budjetteihin sisältyi määrärahoja tietokoneitten ostoa ja elektronisten aineistojen laatimista varten. Joensuun yliopiston venäjän oppiaineen johto anoi kaukonäköisesti näitä määrärahoja ensimmäisten joukossa.

2 *RUSSKIJ KLUB* JA KIRILKAN PERUSTAMINEN

Vuonna 1995 Joensuun yliopiston ja WSOY:n yhteistyönä käynnistyi CD-romin laadinta. Omien opiskelijoittemme tarpeiden vuoksi kohderyhmäksi valittiin n. 2 vuotta venäjää harrastaneet nuoret ja aikuiset. Projektia hoiti FM Tuula Väisänen yhteistyössä WSOY:n ja Moskovan valtiollisen yliopiston opettajien (mm. Valeri Chastnyh) kanssa. Tuotannon vaativuutta korosti se, että Tuula Väisänen joutui tekemään yhteistyötä täysin venäjäntaidottomien ATK-asiantuntijoiden kanssa. Näin ollen koodattavaksi annetun tekstin oli oltava aivan virheetöntä ja siihen oli yksityiskohtaisesti merkittävä kaikki koodien sijainnit. Korjauksien tekeminen jälkikäteen oli hyvin hankalaa. Yhteistyötä WSOY:n kanssa vaikeutti tuottajan

vaihtuminen, ja projekti jäi lopulta lähes täysin Tuula Väisäsen harteille.

CD-rom *Russkij klub* ilmestyi vuoden 1998 lopussa. *Klubi* on hotelli, jossa asuu eri aloilla toimivia venäläisiä: näyttelijä, liikkeenainen, mannekiini, sosiologi, roolipelien harrastaja. Opiskelijan tehtävänä on oikeilla keskustelustrategioilla saada heiltä kultakin käyntikortti, jolla pääsee tutustumaan heidän huoneissaan olevaan materiaaliin. Tämä taas perehdyttää opiskelijan venäläiseen kulttuuriin, liike-elämään, nuorison harrastuksiin, maaseudun murrokseen. Klubin seurusteluhuoneessa voi pelata lautapelejä ja “flipperiä”, jotka testaavat käyttäjän tietoja ja taitoja mm. kieliopin alueella.

CD-rom sai erinomaiset arvostelut, mutta valitettavasti kustantaja ei ole korjannut ilmenneitä koodausvirheitä. Tämä selittynee pienellä myynnillä: venäjää opiskellaan kouluissa vähän, niiden materiaalmäärärahat ovat pienet ja markkinointikin on ollut laimeaa. Laitoksemme opiskelijat ovat käyttäneet *Russkij klubia* jonkin verran ja esittäneet siitä hyvin myönteisiä kommentteja.

Vuonna 1998 venäjän oppiaine sai yliopistolta määrärahan monitoimitilan luomiseen. Luokkaamme Kirilkaan tuli 12 opiskelijan työasemaa ja opettajan työasema. Kyrilliikalla varustettujen tietokoneitten puuttuminen opiskelijoiden käytöstä ja kyrilliikkaan kohdistunut antipatia oli keskeinen syy oman, muilta suljetun luokan luomiseen. Käyttöjärjestelmäksi valittiin Windows NT, koska siihenastisissa tietokoneiluokissa käytettyä Windows 95 -järjestelmää jouduttiin palauttamaan tiheään. Kirilkan varusteluun kuuluvat myös kielistudiolaitteet ja pieni käsikirjasto. Tilan avajaiset olivat syksyllä 1998, samalla esiteltiin “*Russkij klub*”. Luokka on opiskelijoitten ahkerassa käytössä; käyttömahdollisuus on annettu tarvittaessa myös kielikeskuksen venäjänkurssilaisille.

3 VERKKOKURSSIT

Osallistuin Tuula Väisäsen kanssa kieltenopettajien TAKO-verkkokouluttajakurssiin vuoden 1998 aikana, ja oppiaine sai vuosina 1998–99 käyttää edullisesti Telsi-oppimisympäristöä. Syksyllä 1998 käynnistyi verkko-opetus tässä Oulun yliopistossa kehitetyssä oppimisympäristössä. Ensimmäinen kurssi oli täydennyskurssi Ekspedicija v Ivahново; materiaaliksi muokattiin *Russkij klubia* varten tehtyjä tekstejä, jotka muodostivat “tutkimusmatkan” pienen Ivahnovon kylään. Opiskelijoiden tehtävänä oli laatia tekstien pohjalta oma matkapäiväkirjansa prosessikirjoittamisen keinoin.

Täydennyskurssimme ja samanaikainen Helsingin kauppakorkeakoulun kielikeskuksen kaupallisen venäjän Telsi-kurssi lienevät olleet ensimmäisiä venäjän verkkokursseja. Meillä materiaalin laadinnan ja opiskelijatöiden kommentoinnin mahdollisti se, että toimin projektisihteerinä eikä minulla ollut muuta opetusta. Telsi-oppimisympäristön (sittemmin Soneran eXperience, nyt Discendumin Optima) suurena etuna oli joustavuus. Yhdellä kirjautumisella pääsi suoraan opiskelijan omalle sivulle, jolle oli linkitetty kaikki tarvittava materiaali. Kyrilliikkaa ohjelma tuki niin, että jopa käyttöliittymän sai venäjänkielisenä, vain venäjän harjoitusten tekeminen oli mahdotonta.

Pedagogiselta kannalta tarkasteltuna täydennyskurssi sen paremmin kuin v. 1999 uutena verkkokurssina järjestetty Venäjän yhteiskunta -kurssikaan eivät riittävästi hyödyntäneet multimediaominaisuuksia. Faktisesti ne toteutuivat online-kirjoituskursseina. Tämä lienee verkko-opetukseen yleisesti liittyvä pulma: äänen ja kuvan sijoittaminen kurssialustalle on liian hankala tehtävä opettajille, joiden opinnot ovat humanistiselta alalta.

Täydennyskurssin kuluessa ei juuri käytetty Telsin sisältämää kurssilaisten omaa keskustelualuetta. Työtavaksi muodostui html-muotoisten tekstien lukeminen, oikeammin ehkä tulostaminen Telsi-ympäristöstä, ja pikku kirjoitelmien laatiminen niiden pohjalta

Word-ohjelmalla. Opettajat kommentoivat ja opiskelijat korjasivat niitä useaan kertaan. Opiskelijoille tämä antoi hyvän tuntuman venäjänkielisen tekstin kirjoittamiseen tietokoneella ja prosessikirjoittamiseen, opettaja taas oppi käyttämään sujuvasti Wordin kommentointi- ja muutostenjäljitystyökaluja.

Venäjän yhteiskunta -kurssin yhteydessä opiskelijat velvoitettiin laatimaan kirjoitelmia Venäjän yhteiskunnan ja kulttuurin eri aloilta ja sitten lukemaan ja kommentoimaan keskustelualueella toistensa tuotoksia. Sekä kirjoittaminen että kommentoiminen olivat vaativa tehtävä sillä kielitaidon tasolla, mutta ehkä siitä suoriutuminen antoi opiskelijoille voimantuntoa, *empowerment*.

“Verkkoympäristössä vahvaksi tuleminen merkitsee oppijoiden kykyä kehittyä ymmärtämään ja hallitsemaan henkilökohtaisia, sosiaalisia ja oppimisympäristöön liittyviä tekijöitä voidakseen aktiivisesti vaikuttaa yksilöllisten ja yhteisöllisten oppimismahdollisuuksien paranemiseen teknologisessa oppimisympäristössä” (Niemi 2002: 38).

Oppimisympäristön edellyttämä tiukka aikataulutus myös pakotti kurinalaiseen ja suunnitelmalliseen työhön. Ehkä siksikin jotkut kurssien osanottajista ovat edenneet opinnoissaan hyvin ripeästi, ensimmäiset jopa valmistuneet normin mukaisessa viidessä vuodessa. Sen sijaan verkko-opiskelulle asetettava yhteisöllisyyden vaatimus (esim. Tella 2001, 203–211) toteutui vajavaisesti: opiskelijat laativat kirjoitelmansa parityönä, mutta suunnittelu ja kommentointi tapahtuivat melko erillään toisista työpareista, joten kurssi ei muodostunut kiinteäksi ja turvalliseksi ryhmäksi heimosta puhumattakaan.

Vuosina 1998–2001 laadin kanadalaisten kollegojen kehittämällä MiniTools-valmisohjelmalla n. 60 internetissä toimivaa interaktiivista venäjän kielioppiharjoitusta, jotka aluksi olivat Vieraiden kielten laitoksen omassa intranetissä, mutta vuodesta 2001 avoimessa webissä. Valitettavasti kyrilliikan käyttö sujui vain aukkotehtävien laadinnassa, ja siinäkin oli ongelmia. Saman harjoituksen joutui usein tekemään moneen kertaan, kun ohjelma kaa-

tui tallennusvaiheessa. MiniToolsin nuorempi veli HotPotatoes tukee nykyään myös kyrilliikkaa ja unicodea sanaristikoiden, “sekoitettujen sanojen” ja yhdistämisharjoitusten teossa. Tämän shareware-ohjelman voi ladata osoitteesta <http://web.uvic.ca/hrd/halfbaked/>.

“Mikrotukenani” toimi pitkään Oulun yliopiston kielikeskuksen venäjänlehtori Ari Hepo-aho. Tyypillistähän on, ettei ATK-ammattilaisilta saa apua kyrilliikkaongelmiin. Toisentyypinen taas oli yllätys, jonka koimme v. 1999, kun hankimme uudet kielistudio-ohjelmat luokkaamme: ilmeni ettei digitaalinen Divace-ohjelma tunnistanut digitaalisiksi muunnettuja fonetiikan materiaaleja, joten tekemämme muuntamistyö meni hukkaan.

4 VENÄJÄN OPPIMISPORTAALI KIRILKA: WWW.JOENSUU.FI/FLD/RUSSIAN/KIRILKA

Vuonna 2001, kun Joensuun yliopiston virtuaalihankkeet laajenivat, oppiaineemme anoi ja sai määrärahan siirtääkseen eräitä kursseja verkkoon WebCT-alustalle. Henkilökunnan jäseniä oli WebCT-kursseillakin, mutta kun ilmeni, ettei kyrilliikkaa voida käyttää tällä alustalla muutoin kuin ulkoisina html-dokumentteina, luovuimme verkkokursseista. Käytimme verkko-opetukseen myönnetyn määrärahan työntekijän palkkaamiseen, ja FM Riitta Jalkanen koodasi uudet oppimateriaalimme avoimessa web-ympäristössä toimivaa venäjän kielen oppimisportaali Kirilkaa varten. Harjoitusten teossa käytettiin HotPotatoes-ohjelmaa, muut sivut laadittiin unicode-tiedostoina Muistiossa.

Merkittävä piirre Kirilka-portaalin laadinnassa oli opettajakunnan laaja osallistuminen. Silloinen vt. prof. Lea Siilin laati opinto-neuvonnan työkaluja, *Nettituutorin* ja *Rusistin sanakirja-avun*, assistentti Esa Anttikoski keskeisen sanaston ja siihen liittyviä harjoituksia sekä kielitieteen termiharjoituksia, lehtori Panov kielitaitotestejä ja venäjänkielisille opiskelijoille tarkoitettuja tyyliharjoituksia, lehtori Mustonen tietolähteitä kirjoittamisen tueksi, minä laa-

din lisää kielioppiharjoituksia. Kaikki ovat osallistuneet laitoksen linkkisivujen ideointiin.

Portaalimme etusivulta on linkit omaan *Nettituutorimme*, oppiaineen elektroniselle ilmoitustaululle, linkkisivustoomme, oppimateriaalisivustoon, yliopiston webmailiin, kirjaston aineistonhakuun, ainejärjestö Iskran sivuille, internet-hakukoneisiin, Vieraiden kielten laitoksen sivuille ja palautelomakkeeseen. Sivujen lay-out ja hauskat piirroshahmot ovat Riitta Jalkasen käsialaa¹, päivittäminen ja ylläpito ovat tällä hetkellä minun tehtävänäni.

Päivitämme säännöllisesti elektronista ilmoitustaulua totuttaaksemme opiskelijat siihen, että se on ajan tasalla, jolloin sen kautta kulkee tieto mm. uusista materiaaleista. Palautelomakkeita on kolme: yksi koskee portaalin materiaaleja, muut kaksi ovat kurssipalautelomakkeita, joihin liittyy myös Vastaus palautteeseen -sivu. Lomakkeet ovat saaneet hyvän vastaanoton, koska ne takaavat palautteen pysymisen ehdottoman anonyyminä. Kommentit ovat olleet perusteltuja ja hyvin korrekkeja.

Nettituutori selittää aakkosjärjestyksessä yliopistoelämän käsitteitä ja kertoo, mitä mihinkin suoritukseen vaaditaan. Se on tähdätty juuri opintonsa aloittaneelle lukijalle ja palvelee niin ollen myös abiturientteja ja lukioiden opinto-ohjaajia (os. www.joensuu.fi/fld/russian/kirilka/nettituutori/).

Linkkisivustojen kokoamisen periaatteet ovat ainainen ongelma, kuten niiden päivityskin: mitkä sivustot ovat riittävän yleisesti kiinnostavia mutta eivät liian yleispäteviä päästäkseen juuri venäjän oppiaineen linkkeihin? Mitkä sivustot ovat muuttaneet tai sulkeutuneet? Kerätäänkö omille sivuille paljon linkkejä eri aiheista vai viitataan laajoihin linkkikokoelmiin? Minkä alan harrastajat huomioidaan Varia-sivulla, vain kulttuurin vai myös urheilun, tekni-

1 Ks. hänen kuvakirjastonsa, josta voi linkittää kuvia kielenopetuksen tarpeisiin: <http://www.kuvakirjasto.com>.

kan jne.? Tavoitehan on, että kukin harrastaa kieltä itselleen ominaisella ja kiintoisalla tavalla, ja tähän Varia-sivun tulee kannustaa.

Oppimateriaalisivut on jaettu perusopintojen, kielitestien ja apuneuvojen osastoihin. Apuneuvoissa on yhdistämistehtäviä venäjänkielisestä kielitieteen terminologiasta ja *Rusistin sanakirja-apu*: tietoa sanakirjatyypeistä, esimerkkejä niiden artikkeleista ja neuvoja siitä, minkätyyppisestä sanakirjasta on apua missäkin pulmassa. Muita tämäntapaisia aineistoja ei suomalaisilla web-sivuilla liene, ja *Rusistin sanakirja-avun* merkitys opiskelijalle vain kasvaa opintojen edetessä.

Eniten materiaalia on perusopintoihin. Venäjän perussanasto sisältää temaattisia sanaluetteloja leksikon eri alueilta ja niihin linkitettyjä harjoituksia: yhdistämistehtäviä ja aukkotehtäviä. Opiskelijat ovat antaneet myönteistä palautetta siitä, että perussanastosta voi kätevästi tulostaa temaattisen pikku sanaston vaikkapa aineen kirjoittamisen tueksi. Kirjoitustehtävien apuneuvoissa annetaan opetusta välimerkkien käytöstä ja sanajärjestyksestä mm. sekoitetut sanat -harjoituksen (JMix) muodossa. Sivujen ongelma on pituus, ne on tulevaisuudessa pilkottava osiin ja ketjutettava. Venäjänkielisiä opiskelijoita varten on laadittu venäjän ns. funktionaalisten tyylien suppea esittely ja harjoituksia, jotka mittaavat opiskelijoiden tuntumaa äidinkiellensä eri rekistereihin. Perusopintojen tueksi on sijoitettu myös ulkoasultaan vaatimattomat MiniTools-kielioppiharjoitukset. Ne on yhdistelty lyhyiksi ketjuiksi, esim. datiivin käyttö: 1) substantiivit I deklinaatio, 2) II ja III deklinaatio ja monikko, 3) pronomini+ adjektiivi+ substantiivi. Harjoituksissa kerrataan lähinnä morfologiaa, ja verbiopin osaa tulee laajentaa. Pituudeltaan harjoitukset ovat kohtuullisia.

Kielitestit-osion suomalaisille tarkoitettut venäjän testit on jaoteltu viidelle taitotasolle, jotka ovat lähellä kansainvälistä TOEFL-pohjaista jaottelua. Tehtävät ovat sanastollisesti realistisia ja voisivat antaa opiskelijalle käsityksen taitojen kehityksestä, kuten alkuperäinen tarkoitus olikin. Valitettavasti vain niiden laajuus vaih-

telee 96–165 tehtävään, joten opiskelija ei jaksakaan tehdä koko testiä yhdellä kertaa. Testit on tehty HotPotatoes-ohjelmalla ja niiden pilkkominen osiin on mahdollista, joskin aikaa vievää.

Kielitaitoa mittaavia testejä on laadittu myös syntyperäisiä venäjänpuhujia varten. Ne ovat laajuudeltaan sopivia ja mittaavat opiskelijoiden taitoja oikeinkirjoituksessa, eräissä taivutuksen pulmakysymyksissä ja välimerkkien käytössä. Niillä olisi epäilemättä käyttöä myös venäjänkielisille tarkoitettussa äidinkielen aikuis- ja lukio-opetuksessa. (www.joensuu.fi/fld/russian/kirilka/dlja_russkojaz/)

5 VIRTUAALISTAMINEN: KOKEMUKSIA JA NÄKYMIÄ

Yliopistojen käynnistämien virtuaalistamishankkeiden eräs syy on kiristynyt resurssitilanne. Niinpä myös me olemme menettäneet yhden opettajavakanssin. Verkko-opetuksella ei kuitenkaan ainaakaan lyhyellä aikavälillä saavuteta säästöjä, sillä materiaalien suunnittelu, käytännön laatiminen ja ylläpito eivät tahdo onnistua normaaliopetuksen ohessa ja vaativat asiantuntemusta sekä opetetavassa aineessa että teknologiassa. Opettajalle verkostokoulutus ja varsinkin online-kirjoituskurssin vetäminen on varsin kuormittavaa.

Ehkä tärkein motiivi oppimisportaalin kehittämisessä onkin, että vieraan kielen *opettaminen* ei lähtökohtana ole ongelmaton. Parempia tuloksia saadaan, jos pystymme organisoimaan toiminnan niin, että opiskelijat omaehtoisesti opiskelevat itselleen tehokkaalla, kiinnostavalla ja ominaisella tavalla. Henri Holecin esittämä *Autonomous Learning* -termi kuvaa tavoitetta, johon tulisi päästä: “Learner autonomy is when the learner is willing and capable of taking charge of his/her own learning” (Holec 1997: 4). Jos tähän päästään, opiskelija voidaan hyvällä mielin lähettää työelämään.

Kaikkea siellä tarvittavaa emme voi koskaan opettaa, tärkeintä on harjannuttaa oikeaan asenteeseen ja työtyyliin.

Verkko-opetus ei tietenkään ole ainoa mahdollisuus edetä tähän suuntaan. Läheskään kaikille opiskelijoille tietokone ja verkko-ympäristö eivät sitä paitsi ole läheinen ja tehokkaaksi koettu työväline, ja aivan erityisesti tämä pätee venäjänopiskelijoihin, jotka usein ovat “perushumanisteja”. Eräät opiskelijat ovat kertoneet koneen ja verkko-ympäristön muodostuvan itselleen kynnykseksi, jota on vaikeaa ja vastenmielistä ylittää. Nykyistä työelämää ajatellen se on kuitenkin välttämätöntä.

Opiskelijat ovat kertoneet käyttävänsä portaaliin laatimiamme harjoituksia vähän, koska “ei ole aikaa” tai “käyttö on hankalaa”. Ilmeisesti harjoitusten teon tulee alkuvaiheessa olla valvottua, jotta niiden hyödyllisyys avautuu opiskelijoille. Yksittäisten harjoitteiden tulee myös olla riittävän pieniä, sillä internetiin liittyy elimellisesti tietty poukkoilevuus ja rapsodisuus. Siksi opiskelija torjuu pitkän harjoituksen tai jättää sen kesken. Myös graafinen asu on kiperä ongelma meille, koska opiskelijoittemme ikäjakauma vaihtelee 19 ja 55 vuoden välillä. Aikuista voimakkaat värit ja animaatio eivät ehkä miellytä eivätkä lisää luottamusta sivuston laatijoiden asiantuntemukseen, nuoret taas kokevat asiallisen layoutin tylsäksi.

Lisähankaluus harjoitusten teossa on kirjoittaminen venäläisellä näppäinasettelulla: siedettävän kirjoitusnopeuden saavuttaminen vie aikaa. Toinen materiaalien käyttöä rajoittava tekijä on, jos kotoa puuttuu laajakaistayhteys, jolloin ainoaksi mahdollisuudeksi jää Kirilka-luokan koneiden käyttö silloin kun siellä ei ole opetusta, siis aamuvarhaisella, illalla tai viikonloppuisin. Vielä nytkin uusissa opiskelijoissa on joka syksy pari kolme sellaista, jotka eivät juuri osaa käyttää tietokonetta, ja tätäkin enemmän sellaisia, joilla ei ole konetta opiskelija-asunnossa. Verkkomateriaalien käyttö kuitenkin antaa opiskelijoille rohkeutta ja onnistumisen tunteita, jos kerran he suoriutuvat myös kyrilliikan kanssa. Seminaaritöiden kirjoittaminen koneella venäjäksi ei olekaan enää ongelma,

kuten vielä kymmenen vuotta sitten. Toisaalta opiskelijamme usein kokevat yliopiston yhteisen ATK-passikoulutuksen turhauttavaksi, semminkin kun siellä torjutaan kyrilliikan käyttöön liittyvät kysymykset.

Oppimisportaalimme pyrkii tarjoamaan sekä käytännön opastusta (*Nettituutori*, sanakirja-apu, kirjoittamisen apuneuvot) että mahdollisuuden harjoittaa ja testata tietoja ja taitoja (testit, sanasto-, kielioppi- ja termitehtävät), tietolähteitä opinnäytteiden tekoon (linkkikokoelmien tiedot tieteellisistä aikakauslehdistä, venäjän kielen ja kirjallisuuden portaaleista) ja opetusharjoitteluun (linkit tietokoneavusteisen kielenopetuksen resursseihin) sekä linkkejä keskustelupalstoille tai vaikkapa venäläisten rock-yhtyeiden kotisivuille. Sen voi sanoa tukevan pyrkimystä opiskelijoiden autonomiaan oppimisessa, semminkin kun se toistaiseksi ei ole minkään kurssin kohdalla ainoa vaihtoehto.

Web-pohjaiset harjoitukset tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden mitata oppimistuloksiaan yksityisesti ja haluamanaan aikana. Moniin web-harjoituksiin on myös liitettävissä virheellisen vastauksen ennakointi ja kommentointi, joka osittain korvaa suullista lisäopetusta. Tehtäviin harjoituksiin voidaan jatkossa liittää yhteys opettajan sähköpostiin; tällöin yksityisyys menetetään, mutta voidaan vähentää harjoitusten tarkistamista tunnilla. Käytännössä opettaja kuitenkin ei ehkä jaksa etsiä sähköpostina tulleesta harjoitusten tekoa koskevasta raportista, sen numero- ja rastilistalta, heikosti sujuneita kohtia lähettääkseen meilitse tukiovetusta tai vinkkejä hyödyllisistä materiaaleista. Niin ollen on vain luotettava siihen, että oppija todellakin kykenee ja haluaa ottaa täyden vastuun oppimisestaan.

Emme toistaiseksi pysty kontrolloimaan yksittäisten opiskelijoiden aktiivisuutta portaalin käytössä. Kirilkan kotisivulla oleva laskuri antaa tilastotietoa kävijöiden määrästä eri päivinä ja kellonaikoina, siitä mille sivulle he tulevat ja myös mistä maanosasta, maasta ja domainista vieraamme ovat. Eniten kävijöitä on luokan omilta koneilta niinä aikoina, jolloin siellä on opetusta. 90 %

kävijöistä on suomalaisia, tuntemattoman maan osuus 7,2 % kertoo lähinnä virusten ja matojen hyökkäyksistä serverille, ehkä myös lisenssittömistä käyttöjärjestelmistä. Kuukaudessa vierailijoiden keskimäärä on 417, mutta vaihtelu kesän ja lukukausien välillä on voimakasta: v. 2003 maaliskuu-, huhti- ja syyskuussa kävijöitä oli yli 600, heinäkuussa alle 200. Suosituin käyttöjärjestelmä ja selain viittaavat siihen, että 66 % käyttäjistä on yliopiston tietokoneilla, arvattavasti lähinnä henkilökuntaa ja Kirilkassa työskenteleviä opiskelijoita. Noin kolmannes kävijöistä työskentelee kotonaan tai sellaisissa oppilaitoksissa, joiden oppilaskoneissa on Win98 tai 2000-käyttöjärjestelmä. Linuxin käyttäjiä on vain 0,03 %, eikä meillä olekaan tietoa, miltä materiaalimme näyttävät Linux-ympäristössä. Mac-ympäristössä ne toimivat normaalisti.

Internetin käyttö opetuksessa asettaa opetukselle haasteita sen sisältämän materiaalin kirjavan laadun vuoksi. Forumit ja chatit kiinnostavat monia, mutta niiden kielenkäyttö on huolimaton, jopa tahallisen virheellistä, ja tätä ei lyhyen kouluvenäjän antamalla kielitaidolla voi tunnistaa. Niinpä syntyy keskusteluja siitä, onko opiskelijan internetissä toistuvasti näkemä epäkieliopillinen muoto tai arkityylinen ilmaus käyttökelpoinen aineessa tai esitelmässä. Tämä valmistaa opiskelijoita tuleviin kielenkäyttöpulmiin, mutta suurin hyöty näistä pohdinnoista on vasta sitten, kun on ensin omaksuttu kieliopilliset muodot. Tilanne on hankala myös syntyperäisille venäjänpuhujille, koska heidän kosketuksensa äidinkieleen rajoittuu paljolti lähipiirin arkipuheeseen ja mahdollisesti televisio-ohjelmiin. Venäläisen internetin ("runetin") kielellinen sekamelska ei tue selvän käsityksen saamista siitä, miten kieltä voi missäkin tilanteessa käyttää.

Emme ole arvioineet, miten suuri myönteinen vaikutus verkossa olevalla oppimateriaalilla on ollut opiskelijoiden kielitaidon kehittymiseen. Juuri verkko-opiskelun tehon mittaaminen onkin ongelma: johtuuko havaittavissa oleva edistyminen verkkomateriaalista vai muusta opetuksesta, ja olisiko sama tulos ollut saavutettavissa muillakin työmuodoilla (Collentine 2000: 45).

6 TULEVAISUUDEN SUUNNITELMIA

Portaalissamme ei toistaiseksi ole muuta ääntä kuin linkkejä venäjänkielisille radioasemille. Opiskelijat ovat toivoneet ääntämisharjoituksia voidakseen itsenäisesti tallentaa ja kerrata ongelmallisia äännteitä tai intonaatioita. Niiden laatiminen kuuluu suunnitelmiimme, ja niiden toteutumista saattaa edistää äänen digitaalisen pakkaamistekniikan nopea kehitys. Toistaiseksi esteenä kuitenkin ovat vanhat ja pienitehoiset koneemme.

Bolognan prosessi näyttää johtavan opetuksen supistumiseen etenkin perusopinnoissa, joten suunnittelemme täydentävien kielitaito-opintojen siirtämistä lähes kokonaan verkkoon. Sinne laaditaan lisää Internet-pohjaisia sanasto- ja kielioppiharjoituksia, kirjoitustehtäviä, luetun ymmärtämistä testaavia monivalinta-tehtäviä ja testejä. Pitkiä tekstejä ei internetiin tosin kannata sijoittaa, sillä näytöltä on raskasta ja hankalaa lukea. Sen sijaan internet on hyvä opeteltaessa silmäilevää lukemista, ja tähän tähtääviä tehtäviä aiommekin laatia. Uutena oppimisympäristön vaihtoehtona esiin on tullut avoimeen lähdekoodiin perustuva Moodle, joka tukee kyrilliikkaa ja on maksuton

Opintojen alkuun sijoittuvalla täydennyskurssilla verkko-opiskelun tulee olla pitkälle opettajajohtoista ja muodostaa vain osa kurssista. Oppijan itsesäätely on näet Ehrmanin mukaan mahdollista vain silloin, jos opiskelijalla on tarvittava resurssivaranto: riittävä tietotaso, automatisoitunut opiskelutekniikka ja yleistä lahjakkuutta. Niin kauan kuin nämä puuttuvat, hän tarvitsee “rakennustelineet” tuekseen, ja ne voidaan purkaa vain sillä nopeudella kuin resurssit karttuvat. (Ehrman 2000:111.) Autonomisen opiskelutavan edellyttäminen valmistautumattomilta opiskelijoilta on suorastaan vaarallista, sillä epäonnistuminen aiheuttaa heille voimakasta turhautumista ja synnyttää harhaluulon, että syynä on heidän kyvyttömyytensä omaksua kyseistä ainesta.

Sopivaa verkkomateriaalia niille, jotka ovat jo riittävän pitkällä kielitaidon ja opiskelutaitojen kannalta ja kykenevät itseohjautuvaan opiskeluun, olisivat mm. projektimuotoinen kirjoittamis- ja kommentointikurssi sekä oppimateriaalin teko ja arviointi ryhmissä. Opiskelijoiden eri sivuaineet ja opiskelurytmin vaihtelevuus vaikeuttavat tällaista työmuotoa. Se lienee ajateltavissa lyhyinä intensiivijaksoina, mutta niiden sovittaminen opettajien aikatauluun on ongelmallista. Bolognan prosessi pakottanee meidät tulevaisuudessa tekemään välttämättömyydestä hyveen, kytkeään erilaisia opittavia aineksia (esim. tutkimus, kirjoittaminen, kielioppi, kommentointi ja argumentointi) yhteen kurssiin. Sellaisen kurssin toteuttaminen olisi tuloksellista suljetussa oppimisympäristössä. Edellytyksenä ovat opettajien tiimityö ja sellainen oppimisympäristö ja alusta, jossa kyrilliikan käyttö on sujuvaa.

KIRJALLISUUS

- Collentine J. 2000. Insights into the construction of grammatical knowledge provided by user-behavior tracking technologies. *Language Learning & Technology* 3:2, 44–57.
- Ehrman M. 2000. Affect, cognition, and learner self-regulation in second language learning. Teoksessa O. Kagan & B. Rifkin (toim.) *The learning and teaching of Slavic languages and cultures*. Bloomington, Indiana: Slavica, 109–133.
- Holec H. 1997. Foreword. Teoksessa L. Karlsson (toim.) *From here to autonomy: A Helsinki University Language Centre Autonomous Learning Project*. Helsinki: Helsinki University Press, 3–4.
- Niemi H. 2002. Kohti itseohjautuvuutta ja oppimisen taitoja – vahvaksi verkossa myös virtuaaliyliopistossa. Teoksessa A. Haapala & K. Laitinen (toim.) *Verkot ja ohjaus. Ohjaus ja arviointi yliopiston virtuaaliopetuksessa*. Joensuun yliopiston opetusteknologiakeskus. Selosteita 2, 37–53. [siteerattu 2.2.2004] Saatavissa: http://optek.joensuu.fi/julkaisut/verkot_ja_ohjaus02.pdf
- Tella, S., S. Vahtivuori, A. Vuorento, P. Wager & U. Oksanen 2001. *Verkko opetuksessa – opettaja verkossa*. Helsinki: Edita.